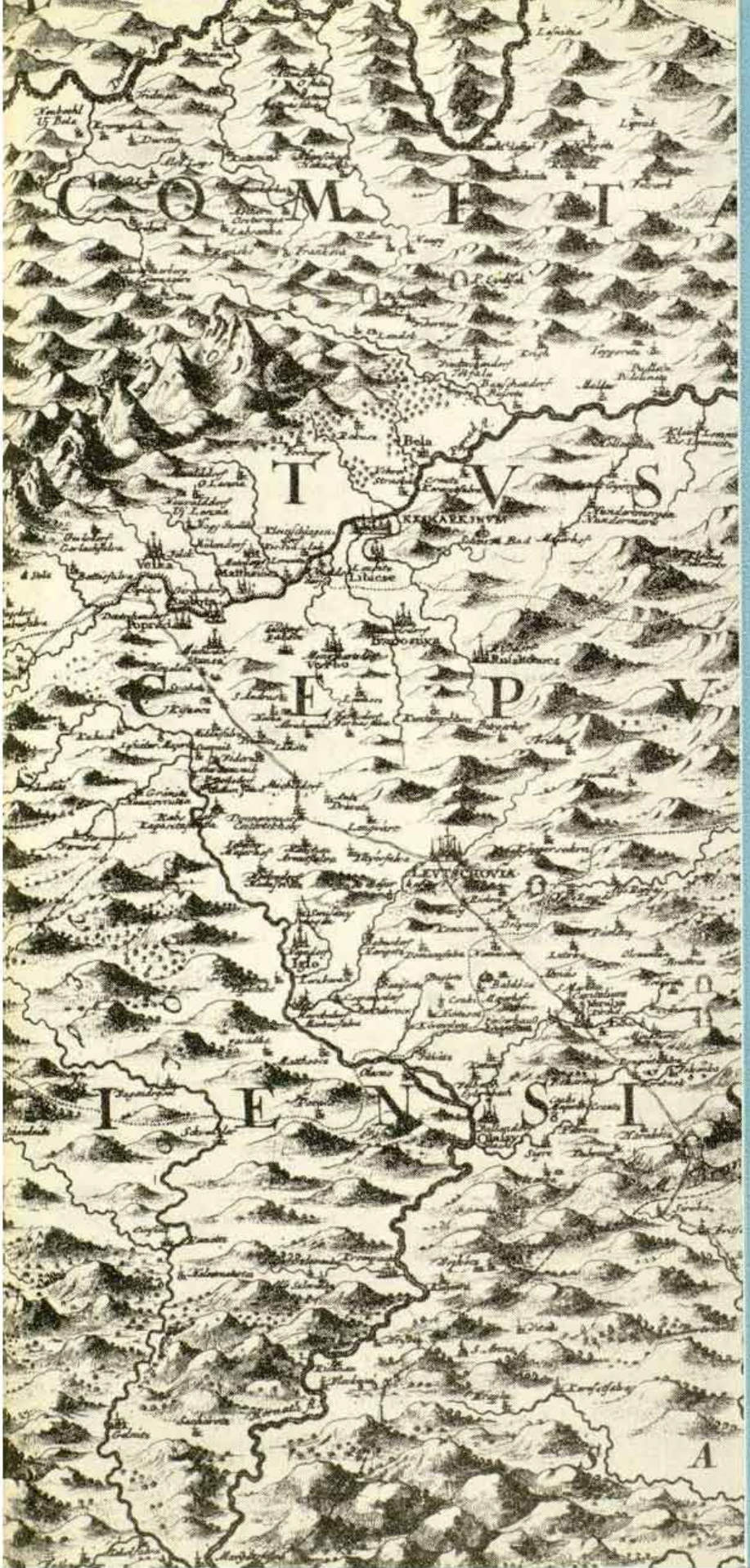

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS

2

XIX

VYDAVATEĽSTVO
SLOVENSKEJ AKADÉMIE VIED
BRATISLAVA 1971

V prezentovanom čísle Slovenského národopisu sú online sprístupnené iba publikácie pracovníkov Ústavu etnológie SAV (v obsahu farebne odlíšené).
Ostatné práce, na ktoré ÚEt SAV nemá licenčné zmluvy, sú vynechané.

Slovenský národopis je evidovaný v nasledujúcich databázach

www.ebsco.com
www.cejsh.icm.edu.pl
www.ceeol.de
www.mla.org
www.ulrichsweb.com
www.willingspress.com
Impaktovaná databáza European Science Foundation (ESF)
European Reference Index for the Humanities (ERIH): www.esf.org

OBSAH

ŠTÚDIE

Soňa Kovačevičová, Metóda, charakteristika a cieľ Etnografického atlasu Slovenska 193
Milan Leščák, Poznámky k výskumu súčasného stavu folklóru na Slovensku . . 207
Viera Gašparíková, Slovenské ľudové humoristické rozprávania a ich medzinárodné vzťahy 221
Ema Kahounová, Vinohradnicke nože na Slovensku 233
Jarmila Pátková, Katarína Brinzová, osobnosť ľudového výtvarného umenia . . 253

MATERIÁLY — ARCHÍV

Viera Urbancová, Prehľad mlatobných techník a nástrojov na Slovensku . . 277
Ján Watzka, Zbierka ľudových lekárskych receptov z prvej polovice 18. storočia . 309

ROZHĽADY

Štefan Mruškovič, Edičná a publikačná činnosť Slovenského národného múzea — Etnografického ústavu v Martine v uplynulom desaťročí (1960—1969) . . . 321
Ľudovít Neufeld, Prvý etnomuzikologický seminár 327
Svetozár Švehlák, Sympózium o tradičnej kultúre Slovákov vo Vojvodine . . 329
Ester Plicková, Konferencia Demosu 334

RECENZIE A REFERÁTY

Horehronie — kultúra a spôsob života ľudu. I. (Štefan Mruškovič) 336
Slavistika — Národopis. (Ján Komorovský) 340
Děvče ze pštrosího vejce. (Ján Komorovský) 343
Ján Koma, Vývoj a súčasný stav ľudového odevu v Kenticiach. (Ema Kahounová) 343
Zborník Slovenského národného múzea, r. 63, 1969, Etnografia 10. (Ján Michálek) . 345
Národopisný věstník československý, r. 37 (2), 1967. (Ján Mjartan) 346
Slovjanske literaturoznavstvo i folklorystyka. (Mikuláš Mušinka) 349

СОДЕРЖАНИЕ

СТАТЬИ

Соня Ковачевичова, Метод, характеристика и цель Этнографического атласа Словакии 193
Милан Лещак, Заметки к исследованию настоящего положения фольклора в Словакии 207
Вера Гашпарикова, Словацкие народные юмористические повествования и их международное взаимоотношение 221
Эма Кагоунова, Виноградарские ножи в Словакии 233
Ярмила Паткова, Катарина Бринзова — личность народного творческого искусства 253

МАТЕРИАЛЫ — АРХИВ

Вера Урбанцова, Обзор молотильной техники и орудий в Словакии . . . 277
Ян Ватцка, Сборник народных врачебных рецептов в первой половине 18. века . 309

ОБЗОРЫ 321

РЕЦЕНЗИИ И РЕФЕРАТЫ 336

Na 1. strane obálky: Mapa Spišskej župy z polovice 18. storočia od P. Kraya (časť). Reprodukcia z publikácie J. Purginu, *Samuel Mikovini*, Bratislava 1958.

Auf der ersten Seite des Umschlages: Die Karte des Zipser Gaues aus der Hälfte des 18. Jahrhunderts von P. Kray. Reproduktion aus der Publikation von J. Purgina, *Samuel Mikovini*, Bratislava 1958.

SLOVENSKÉ ĽUDOVÉ HUMORISTICKÉ ROZPRÁVANIA A ICH MEDZINÁRODNÉ VZŤAHY

VIERA GAŠPARÍKOVÁ
Národopisný ústav SAV, Bratislava

Posledné štvrťstoročie u nás prináša silný záujem o prejavy ľudového umenia v najširšom slova zmysle. Táto vlna nesporne súvisí s oslobodením našej vlasti a s obnovením života v spoločnom štáte Slovákov a Čechov a premieta sa jasne aj do práce novozaloženého Národopisného ústavu SAV. V oblasti slovesného folklóru sa tento záujem najvýraznejšie uplatňuje vedľa textovej stránky ľudovej piesne aj v ľudovej próze.

V medzinárodných súvislostiach sa snáď práve ľudová próza najviac dostáva do centra. Je to spôsobené predovšetkým tým, že folklórne rozprávania viac ako ktorákoľvek iná oblasť ľudovej kultúry sú široko internacionálne. Z toho vyplýva aj nutnosť kooperácie, ktorej predpokladom je organizačná základňa. Najprv sa pripravuje prvý kongres bádateľov o ľudovej próze, ktorý bol usporiadaný v auguste 1959 v Kiele a Kodani a ktorého materiály vyšli potom o dva roky neskoršie.[1] Medzitým však na medzinárodnom etnologickom kongrese v Paríži r. 1960 bol predložený návrh na utvorenie Medzinárodnej spoločnosti pre bádanie o ľudovej próze (International Society for Folk-Narrative Research). K mennému a právnemu založeniu tejto spoločnosti došlo potom na ustanovujúcej konferencii v r. 1962 v Antverpách.[2] V rýchlom slede potom za sebou nasledujú: 1963 konferencia v Budapešti,[3] 1964 kongres v Aténach,[4] 1966 konferencia v Libliciach pri Prahe,[5] 1967 konferencia vo Würzburgu a 1969 kongres v Bukurešti.[6]

Tieto medzinárodné podujatia nesporne silne ovplynili aj rozvoj vedeckého bádania v jednotlivých štátoch. Do pozadia neustúpila ani ľudová rozprávka

---

[1] Pozri súbor referátov v *Internationaler Kongress der Volkserzählungsforscher in Kiel und Kopenhagen* (19. 8.—29. 8. 1959), Berlin 1961.

[2] *Report of the Meeting in Antwerp of the International Society for Folk-Narrative Research*, Antwerpen 1963.

[3] Pozri Acta Ethnographica, roč. 13, 1964.

[4] *IV. International Congress for Folk-Narrative Research in Athens* (4. 9.—6. 9. 1964), Athens 1965.

[5] Fabula (Berlin), 9, 1967, zoš. 1—3.

[6] Materiály v tlači.

(vo význame rozprávky o zvieratách, vlastnej rozprávky, legendárnej a novelistickej rozprávky); k porovnávaciemu štúdiu pristupujú vo väčšej miere ďalšie aspekty medziiným hlavne bádania o jej štýle, štruktúre, funkcii, variabilite. Do popredia sa zároveň dostávajú druhy, ktoré vedome či nevedome zostávali viacmenej mimo pozornosti, a to tak v zahraničí, ako aj u nás. Bola to na prvom mieste povesť, ktorej sa — okrem organizačných záležitostí — venovala už ustanovujúca konferencia v Antverpách a neskoršie konferencia v Budapešti. Nemožno tvrdiť, že by štúdium povesti na Slovensku už od počiatku bolo zasiahnuté týmito medzinárodnými akciami. Aspoň pokiaľ ide o historickú povesť, predovšetkým o zbojnícku tradíciu, o podania s tureckou tematikou a o rozprávania o kráľovi Matejovi, treba predpokladať nezávislé bádanie. Ostatne povesť v celej šírke zostávala na týchto medzinárodných podujatiach stranou a otázka medzinárodnej kooperácie sa vynárala hlavne pri štúdiu démonologických povestí. Uvažovalo sa zvlášť o vybudovaní národných katalógov tohto povesťového žánru, avšak nakoniec medzinárodná spolupráca úplne uviazla, aj keď sa dosiahlo niekoľko čiastkových úspechov, na ktorých sa nepriamo zúčastňovali aj československí folkloristi — v Tupadlách, Berlíne a Rostocku sa uskutočnili porady našich pracovníkov s bádateľmi Nemeckej demokratickej republiky a čiastočne aj Nemeckej spolkovej republiky. Na týchto stretnutiach sa okrem iného prerokovávala nemecká propozícia systematiky povestí o mŕtvych, ktorá neskoršie v konečnej verzii vyšla aj tlačou ako súčasť nemeckého povesťového katalógu.[7]

Kým teda štúdium povestí zostalo z hľadiska medzinárodnej kooperácie takmer na mŕtvom bode hlavne pre obťažnosť vybudovania takej systematiky, akú pre oblasť rozprávky predstavuje katalóg Aarneho — Thompsona, zdá sa, že pozitívnejšie výsledky prinesie medzinárodná spolupráca pri štúdiu humoristických rozprávaní.

V posledných rokoch sme svedkami toho, ako v mnohých krajinách vychádzajú knihy, ktoré postupne prinášajú podklady pre hlbšie poznanie humoristických rozprávaní v medzinárodnom kontexte. Pripomeňme aspoň niektoré. Siegfried Neumann už niekoľko rokov sa venuje humoristickým rozprávaniam bádateľsky a zberateľsky. Jeho knižka *Der mecklenburgische Volksschwank*[8] nie je len analýzou humoristických rozprávaní z jedného teritória, ale objasňuje aj ich podstatu vôbec. V zbierke *Volksschwänke aus Mecklenburg*[9] potom predložil modernú edíciu, ktorá sa môže stať vzorom aj ďalším vydavateľom týchto folklórnych druhov. A konečne aj jeho monografia o význačnom mecklenburskom rozprávkárovi nie je ničím iným, ako znovu edíciou humoristických podaní a ich ďalším objasňovaním.[10] Bolo by možné menovať ešte ďalšie edície (napr. poľský výbor Doroty Simonidesovej zo Sliezska).[11]

---

[7] Ingeborg Müller — Lutz Röhrich, X. *Der Tod und die Toten,* Deutsche Jahrbuch für Volkskunde 13, 1967/II.

[8] Siegfried Neumann, *Der mecklenburgische Volksschwank,* Berlin 1964.

[9] Tenže, *Volksschwänke aus Mecklenburg,* Berlin, 1. vyd. 1963, 6. vyd. 1970.

[10] Tenže, *Ein mecklenburgischer Volkserzähler,* Berlin, 1. vyd. 1968, 2. vyd. 1970.

[11] Dorota Simonides, *Bery śmieszne i ucieszne.* Humor śląski, Kraków 1967.

Obráťme sa však k ďalšej stránke, ktorá sa predovšetkým stane východiskom pre spoluprácu v medzinárodnom meradle — ku katalógom humoristických podaní.

Potreba medzinárodnej spolupráce v tejto oblasti sa prejavila práve preto, že medzinárodný katalóg Aarneho — Thompsona, aj keď vo svojom poslednom vydaní je značne rozšírený práve o folklórny humor, je nedostačujúci. Množstvo týchto rozprávaní totiž nemožno do neho vôbec zaradiť, a predsa sú to rozprávania neraz ďaleko-široko známe. Názorným príkladom môže byť čiastkový katalóg maďarských kocúrkovských príbehov.[12] Je usporiadaný v súlade s katalógom Aarneho — Thompsona, a tu najlepšie vidieť, aký veľký počet čísiel, resp. ďalších označení pomocou rímskych čísiel a hviezdičiek musela autorka Ágnes Kovácsová doplniť. Tieto doplnky sa ani zďaleka nevzťahujú len na maďarský materiál, ale možno podľa nich klasifikovať aj prozaický fond iných národov, zvlášť susedných, ku ktorým patríme aj my. Niektorí bádatelia potom úplne rezignovali na katalóg Aarneho — Thompsona, pretože sa im zdal materiálove neuspokojujúci, lebo pre mnohé rozprávania nemohli nájsť vhodné miesto. Platí to tak pre monumetálnu rumunskú „bibliografickú typológiu",[13] ako aj pre cyklostylovaný návrh na triedenie nemeckých humoristických podaní[14] 16. až 18. storočia, ktorý je vlastne akýmsi doplnkom, hoci úplne samostatným, k nemeckému návrhu predloženému na bukureštskom kongrese.[15]

Kongres bol vlastne svojím spôsobom pripravený už na konferencii vo Würzburgu, ktorá sa zaoberala možnosťami spolupráce pri štúdiu humoristických rozprávaní. Aj keď už tam bolo prednesené niekoľko referátov, predsa len k hlavnému objasneniu problematiky počtom prednášok ako aj ich fundovanosťou prispel až bukureštský kongres. V prvej užšej verzii bol tam prednesený aj tento náš príspevok. Jeho rozšírené slovenské znenie nie je už len informáciou pre zahraničných bádateľov, ale je určené skôr pre naše potreby a naznačuje tiež niektoré smery, akými by sa naše štúdium malo uberať.

*

Teoretické rozpracovanie humoristických rozprávaní je u nás dosiaľ takmer nedotknutou oblasťou. Dôkazom toho je už terminologická neujasnenosť. Ak sa u nás používal termín humoristická rozprávka, ktorý existoval popri lapidárnej anekdote, tak to podľa našej mienky nebolo vždy na mieste. Tomuto termínu odpovedá napr. u Nemcov „Schwankmärchen", čo je pomenovanie pre rôzne žánre, ktoré majú jasné humoristické zafarbenie. Takéto zafarbenie majú mnohé

---

[12] Ágnes Kovács — Lájosné Maróti, *A Rátótiádák tipusmutatója*, Budapest 1966. Ďalej citujeme Kovács — Maróti.

[13] Sabina Cornelia Stroescu, *La typologie bibliographique des facéties roumaines* I—II, Bucuresti 1969.

[14] Elfriede Moser-Rath, *Schwank, Witz, Anekdote* (Entwurf zu einer Katalogisierung nach Typen und Motiven), Göttingen 1969.

[15] Lutz Röhrich, *Versuch einer systematischen Gliederung von Schwank und Witz.*

rozprávky o zvieratkách, mnohé legendárne a novelistické rozprávky, niekedy aj rozprávky fantastické a samozrejme aj — zvlášť okrem početných rozprávaní zo života — útvary blízke anekdotám, ale rozbiehajúce sa do väčšej epickej šírky. Humoristická rozprávka nemôže teda byť podľa nás samostatným žánrom, ale len odtieňom vo vnútri rôznych žánrov.

Ak dnes hovoríme o humoristických rozprávaniach, chceme tým zdôrazniť diferenciu od vžitého pomenovania humoristická rozprávka a zároveň máme na mysli len tie dva žánre, s ktorými sa počíta v medzinárodnej spolupráci, t. j. anekdotu a jej blízke spomenuté útvary s trochu zložitejšou výstavbou. Pre tieto útvary majú Nemci termín „Schwank" a toto pomenovanie v našej transkripcii „švank" sa u nás tiež používa. Je otázka, či by ho vôbec bolo možné definitívne prijať. Podobný problém mali pred nedávnom českí folkloristi, ktorí sa potom zjednotili na termíne „humorka", ktorý po prvý raz začal používať Josef Štefan K u b í n ako výraz prevzatý z nárečia kladských Čechov.[16] Núka sa možnosť prevziať i tento výraz. Avšak v slovenčine by to bolo slovo neorganicky utvorené a ešte k tomu nemajúce nikde podporu v živej slovenskej reči. Mohlo by prísť do úvahy aj slovo „humoreska", lenže bráni nám v tom jeho mnohoznačnosť aj mimo oblasti literatúry a aj v samej slovesnosti a zároveň tiež ako útvar výlučne umelý. V týchto reláciách by bolo možné siahnuť aj k termínu „žart", ktorý by bol v skutočnosti prekladom nemeckého „Schwank". Uvedomujeme si však, že žart je slovo príliš všeobecné a že by by bolo potrebné zvyknúť si naň i ako na konvenčný folkloristický názov.

Treba sa pozastaviť aj pri názve „anekdota". Tu myslíme, že už nebude potrebné nič meniť. U nás, podobne ako aj inde, sa pod anekdotou myslí kratučký prozaický útvar, spravidla jednoepizodický s výraznou pointou, ktorá v žarte neraz chýba. Poväčšine sa už nerozlišuje, ku komu sa vzťahuje, či k známym osobnostiam alebo k nepomenovaným postavám. Tým zase naopak vzniká rozdiel v porovnaní s vymedzením v nemeckej folkloristike, kde sa o anekdote obyčajne hovorí v súvislosti so známymi osobnosťami, zatiaľ čo tak isto lapidárne stavané rozprávanie o nepomenovanej postave býva označované ako vtip (Witz). Toľko sme chceli povedať na prechode k ďalšej časti nášho príspevku, aj keď v ňom nebudeme hovoriť zvlášť o žartoch a zvlášť o anekdotách a takmer vždy budeme používať termín humoristické rozprávanie.

*

Doteraz sme slovenské humoristické rozprávanie osvetľovali z hľadiska stavu bádania v iných krajinách. Ide však ešte o niečo iné ako o tieto medzinárodné folkloritické vzťahy, a to o medzinárodné folklórne vzťahy. Inými slovami o poukázanie na súvislosti slovenských humoristických rozprávaní s paralelami či variantmi iných národov.

Pri štúdiu slovenského prozaického folklóru z etnického a interetnického

[16] Porov. jeho knihu *Lidové humorky*, Praha 1946.

hľadiska[17] je veľmi inštruktívne výjsť z troch kocúrkovských príbehov, ktoré sa viažu k mestečku Skalica.[18] Tieto tri rozprávania, ktoré citujeme podľa do tlače odovzdanej trojzväzkovej antológie,[19] tak isto ako aj ďalšie ukážky v snahe zoznámiť s dosiaľ neuverejneným materiálom a prispieť tak aj k prehlbeniu našich doterajších znalostí o slovenskom folklórnom humore, môžu nám poslúžiť zároveň ako východisko k našej ďalšej úvahe.

V jednom príbehu považovali Skaličania vysokú trávu za rieku, rozhodli sa ju preplávať a potom chceli zistiť, či sa niekto z nich neutopil; stále sa im zdalo, že jeden z nich chýba. Až keď sa každý z nich vyzliekol a položil pred seba svoje šaty, boli spokojní, lebo číslo súhlasilo. — Iná udalosť rozpráva, ako Skaličania vyplatili cudzím zlodejom peniaze, aby šli do moravského mestečka Strážnice, a tam sa nechali obesiť, pretože skalická šibenica je len pre nich samých a pre ich deti. — Tretí príbeh hovorí o nedorozumeniach medzi skalickými súkennickymi majstrami a tovarišmi, a tým vysvetľuje, prečo súkenníci zo Skalice začali na jarmokoch nosiť za uchom „triesku" na meranie súkna.[20]

Tri uvedené príklady ilustrujú špecifické črty slovenských humoristických rozprávaní zvlášť v dvoch smeroch:

1. Ukazujú na zopnutie s miestom, t. j. ako humoristická udalosť sa môže viazať na určitú lokalitu. Týka sa to predovšetkým kocúrkovských príbehov, ktoré sa rozprávajú o rôznych slovenských miestach — okrem Skalice hlavne o Ratkovej, Maríkovej, Pucove, Žibritove, Sitnianskej Lehôtke, Papradne, Babinej, Ľubietovej, Sebechleboch, Selciach, Slov. Ľupči, Novej Bani a o vymyslenom mestečku Čudákovej. Úmyselne vypočítavame jednotlivé obce, aby sme zdôraznili jeden z diferenčných znakov. Je totiž zaujímavé, že sa maďarské kocúrkovské príbehy, tzv. rátótiády, veľmi často vzťahujú na konkrétne slovenské obce, vždy však na iné lokality ako v slovenskom folklóre. Alebo ináč povedané, slovenské kocúrkovské príbehy sa nikdy neuvádzajú do súvislosti so slovenskými miestami, o ktorých je zmienka v maďarskej ľudovej slovesnosti.[21] Zopnutie s miestom sa vo sfére slovenských humoristických rozprávaní prejavuje však aj v iných formách, my sa však uspokojíme len s odkazom na sociálne a etnické skupiny na Slovensku. Z nich najvýraznejšie vystupuje do popredia postava Cigána, čo prirodzene možno viac alebo menej pozorovať aj vo folklóre susedných národov. Tieto veselé príbehy patria na jednej strane k vlastným, všeobecným cigánskym humoristickým rozprávaniam, na druhej strane k takým

---

[17] Pozri moju štúdiu *Slovenská ľudová rozprávka z etnického a interetnického hľadiska*, Slavistica — národopis, Bratislava 1970, 184—232.

[18] K tomuto miestu sa viažu viaceré humoristické príbehy. Pozri Ferdinand Dúbravský, *Pre nás a pre našich synov*, Olomouc 1930. — Tenistý, *Krvavý hostinec a iné povesti*, Prešov 1922.

[19] *Slovenské ľudové rozprávky*, č. 340—342. Ďalej túto antológiu s 585 textami, ktorá predstavuje výber zo širšieho materiálu získaného terénnymi výskumami konanými v rokoch 1928—1947 žiakmi prof. Franka Wollmana, skrátene citujeme *SLR*.

[20] Tam pramení pôvod povrávky „má triesku za uchom". Porov. cit. knižku F. Dúbravského, *Krvavý hostinec a iné povesti*, 105—106.

[21] Porov. Kovács — Maróti, 316—338. Zoznam miest zvlášť 320—321.

príbehom, v ktorých je dej pripísaný Cigánovi pravdepodobne až sekundárne, inými slovami, jeden a ten istý sujet má hlavnú postavu, resp. táto hlavná postava je dokonca v rámci jedného etnika — teda aj na slovenskom území — veľmi často vymeniteľná.

2. Tri rozprávania o Skaličanoch dokumentujú, že navonok príbuzné typy môžu patriť k najrôznejším vrstvám, pokiaľ ide o ich rozšírenie — a k tomuto hľadisku chceme sústrediť našu pozornosť. Prvá ukážka sa skladá z dvoch rozprávkových látok: AaTh 1290 *Plávanie v ľanovom poli (Swimming in the Flax-Field)* a AaTh 1287 *Hlupáci sa nemôžu spočítať (Numskulls unable to Count their own Number).* Obidve tieto látky nie sú rovnako známe. Prvá, *Plávanie v ľanovom poli* bola rozprávaná síce už okolo roku 720 Pavlom Diakonom, ale z ústnej tradície bola zaregistrovaná okrem početnejších fínskych, švédskych a francúzskych variantov pomerne zriedka, hoci sa s ňou možno častejšie stretnúť aj v Indii. Druhú látku *Hlupáci sa nemôžu spočítať* treba považovať za bežne frekventovaný typ, a to nielen v Európe; možno sa s ňou častejšie stretnúť v Ázii a ojedinele aj u anglicky hovoriacich Američanov.

Druhý príklad, ako cudzí zlodeji dostanú od Skaličanov peniaze, aby sa dali obesiť v inom meste, nebol zahrnutý do medzinárodného katalógu Aarneho — Thompsona. Ide teda v tomto prípade o typ, ktorý nie je známy u iných národov? Nie. Aj tentoraz ide o medzinárodný sujet, ktorý bol spracovávaný aj literárne, pokiaľ vieme od 18. storočia, a čo sa týka susedných národov, bol viackrát zaregistrovaný na Morave a v Čechách[22] ako aj v Maďarsku. V spomenutom maďarskom katalógu kocúrkovských príbehov má tento typ číslo MNK 1306* V. Je zaujímavé, že jeden z maďarských variantov sa spája s mestečkom Krupinou. Slovenská folklórna tvorba je z tohto hľadiska v kontakte s českou a maďarskou.

Tretí príklad o „trieske", ktorú nosia súkenníci zo Skalice za uchom sa takisto neobjavuje v katalógu Aarneho — Thompsona. Aj tento príbeh je medzinárodný? Dosiaľ sa nám nepodarilo zistiť ani jednu paralelu u iných národov. Nie je teda vylúčené, že sa v tomto humoristickom rozprávaní odzrkadľuje konkrétna situácia v Skalici, kde sa kedysi vyrábalo dobré súkno.

Súhrnne môžeme povedať, že tieto tri príbehy o Skaličanoch, z ktorých prvý je vybudovaný z dvoch typov, dokladajú tieto vrstvy:

1. všeobecné, takmer na celom svete sa vyskytujúce humoristické rozprávania

2. dosť zriedkavo, ale ešte u Aarneho — Thompsona zaregistrované humoristické rozprávania

3. medzinárodné, avšak u Aarneho — Thompsona chýbajúce humoristické rozprávania, ktoré sú zaradené len do katalógov jednotlivých národov.

4. humoristické rozprávania obmedzené len na jednu etnickú oblasť.

---

[22] Primus Sobotka, *Kratochvilné historie měst a míst státu Československého,* Praha (1919), 18, 94, 97, 145, 277. — Karel Pekárek, *Starozlínske pověsti a lidové povídky,* Zlín 1942, 124, č. 83.

Bolo by neúčelné dokumentovať prvú vrstvu väčším počtom príkladov. Možno ostatne tvrdiť, že humoristické rozprávania vyskytujúce sa v najrozmanitejších častiach sveta možno zaznamenať aj na slovenskom teritóriu, čo je prirodzene logické. Preto sa ďalej zameriame len na druhú až štvrtú vrstvu, aby sme osvetlili niektoré z nie veľmi známych humoristických rozprávaní a aby sme získali určitú rámcovú predstavu o slovenských variantoch, ktoré tak isto ako varianty všetkých slovenských rozprávok nenašli miesto v medzinárodnom katalógu Aarneho — Thompsona.

Lakomá krčmárka vyliečená z podávania slabého piva (Stringy Innkeeper Cured of Serving Weak Beer), tak znie označenie typu 1567 A, pričom sa uvádzajú len varianty niektorých baltských národov. Pre toto humoristické rozprávanie máme u nás dva záznamy. V tematickej výstavbe, zvlášť v úvodnej časti, sú obšírnejšie než obsah v medzinárodnom katalógu. Existuje však ešte iný rozdiel: Cigán nedostáva pred jedlom slabé pivo, ale buď varené plané hrušky[23] alebo kyslé mlieko.[24]

Medzinárodné označenie zdá sa nám teda niekedy príliš úzke, inokedy zase naopak príliš široké, ako napr. prí type 1462* *Čistotná a poriadna (Clean and Tidy),* ku ktorému vlastne prináleží aj typ 1453*** *Tri týždne staré cesto (Three-weeks-old Dough).* Látková osnova prvej témy, ktorá platí pre štyri švédske a jeden nórsky variant, rozpráva o kaši sedem rokov starej ako lieku. V slovenskom spracovaní slúži ako liek staré cesto na kuchynskej table.[25]

Litovský, rumunský a tri srbochorvátske varianty sa uvádzajú pri type 1777 A* *Nepočujem vás (I Can't Hear You)* z cyklu o farárovi a kostolníkovi. Pre svoj frivolný tón bola táto anekdota len zriedkavo publikovaná. Mladší slovenský záznam je dosiaľ jediný, ktorý máme v našom archíve.[26]

Citované látky objavujú sa aj na slovenskej pôde ako ďalšie dôkazy, ich medzinárodného rozšírenia, ale nie ako dôkazy úzkeho kontaktu, t. j. interetnických vzťahov, pretože príslušné varianty susedných národov nám chýbajú, resp. nemáme ich k dispozícii, lebo nie sú evidované v katalógoch týchto národov. Platí to aj pre typ 1533 A *Hlava svine rozdeľovaná podľa biblie (Hog's Head Divided According to Scripture).* Napriek tomu je v tomto prípade situácia podstatne iná. Nemyslíme pritom na známu skutočnosť, že ide o arabské humoristické rozprávanie a že látka bola častejšie spracovaná aj literárne.[27] Naproti tomu chceme zdôrazniť niečo iné: Musí sa znovu počítať s medzerami v evidencii rozprávkového fondu jednotlivých národov, aj keď nemožno predpokladať, že s určitým typom sa možno stretnúť všade. Z našich susedov treba napr. spomenúť

---

[23] Jiří Polívka, *Súpis slovenských rozprávok* I—V, Turč. Sv. Martin 1923—1931, v našom prípade V, 76—77.

[24] *SLR,* č. 322.

[25] Tamtiež, č. 78.

[26] Tamtiež, č. 495.

[27] Johannes Bolte — Georg Polívka, *Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm* I—V, Leipzig 1913—1932, tentoraz II, 361.

Čechov, ktorí sujet taktiež poznajú; neobjavuje sa však v zozname českých rozprávok,[28] ale v základnej zbierke českej ľudovej prózy.[29] Dve zachytené slovenské znenia úplne korešpondujú s touto českou verziou.[30]

O tom, ako opieranie sa len o medzinárodné a národné katalógy je nedostačujúce, nás presvedča aj cigánska anekdota, ktorú pod číslom 1634 E* uvádza medzinárodný katalóg s označením *Hodenie zlodeja cez plot (Throwing the Thief over the Fence)* a udaním variantov len z Litvy. Na Slovensku bol tento typ zaznamenaný dvakrát. Jeden zápis súhlasí s látkovou osnovou udanou Thompsonom.[31] Druhá paralela sa od nej už výrazne vzďaľuje: Cigán, ktorého bije farár, hovorí, že znesie akúkoľvek bitku; najväčšia hanba by však pre neho bola, keby farár otvoril dvere a vykopol ho von.[32] Poľský katalóg Juliana Krzyżanowského tento typ nezaznamenáva. Možno sa však s látkou stretnúť v poľskom Sliezsku, a tým sa už vynára aj otázka možnosti interetnických vzťahov.

Ešte výraznejšie vystupuje otázka bezprostredných kontaktov s folklórom susedných národov pri type 1849* *Farár na chvoste kravy (The Priest on the Cow's Tail)*, hoci sa pri ňom uvádzajú len estónske varianty. Tento typ však dokumentuje aj maďarský[33] a poľský[34] materiál. Ak vezmeme do úvahy aj slovenskú paralelu[35], dostaneme o tomto sujete úplne iný obraz, ktorý by bol ešte precíznejší, keby bolo možné vykonať ďalší terénny výskum. Potom by sa ukázalo, či v tomto prípade ide o súvislý pás zo severovýchodnej Európy cez Poľsko a Slovensko do Maďarska, alebo či sa látka rozprestiera dokonca ešte na geograficky širšom a dlhšom teritóriu.

Pri klasifikácii slovenského materiálu, keď sa príslušná látka nevyskytuje u Aarneho — Thompsona, nám aspoň provizórne pomáhajú dva katalógy, a to poľský katalóg ľudových rozprávok a maďarský katalóg rátótiád; tieto katalógy nám umožňujú pozorovať skúmané humoristické rozprávanie z aspektu medzinárodných vzťahov. Týmto už prechádzame k tretej vrstve humoristických rozprávaní. Treba však pripomenúť, že niekedy možno riešiť i veľmi komplikované prípady, napr. i také, keď sa rozprávanie skladá z viacerých typov a keď jednotlivé epizódy nezodpovedajú presne číslam u Aarneho — Thompsona. Uveďme aspoň jeden príklad humoristického rozprávania zloženého z troch typov. Prvá epizóda rozpráva o rebríku nesenom pomedzi stromy naprieč, druhá o chytaní vtáka v dutine stromu, tretia o ruke človeka zaštipnutej v diere stro-

---

[28] Václav Tille, *Soupis českých pohádek* I, II/1, II/2, Praha 1929—1937.

[29] Josef Kubín, *Lidové povídky z českého Podkrkonoší* — Ukrají východní, Praha 1926, 160, č. 123.

[30] *SLR*, č. 265 a 278.

[31] Tamtiež, č. 12.

[32] Tamtiež, č. 441.

[33] Kovács — Maróti, MNK 1300* VI.

[34] Julian Krzyżanowski, *Polska bajka ludowa w układzie systematycznym* I—II, Wrocław—Warszawa—Kraków 1962—1963, typ 1849.

[35] *SLR*, č. 432. Tento zápis pochádza z roku 1936; opakovaný záznam v tej istej rodine z roku 1969 od V. Gašparíkovej, Archív Národopisného ústavu SAV.

mu.[36] Takú istú štruktúru má aj maďarské humoristické rozprávanie; príbuzné, ale už trochu vzdialené sú české,[37] poľské[38] a ukrajinské[39] znenia. Pri katalogizácii je preto najlepšie udať čísla maďarských rátótiád: MNK 1248 I* + MNK 1250 I* + MNK 1294* II. Čísla Aarneho — Thompsona by sa mohli uviesť len nasledovne: 1248 + porov. 1250 + porov. 1294.

Ešte častejšie pri zaraďovaní do medzinárodného kontextu nám pomáha poľský katalóg, pretože nie je obmedzený len na humoristické rozprávania. V ňom pod číslom 1414 sa objavuje sujet *Koza alebo cap,* ktorý rozpráva o ich výmene. S touto látkou sa stretávame na Slovensku ako údajne so skutočnou udalosťou na najrozličnejších miestach. V archíve máme však len jeden záznam.[40] Tento príbeh je dobre známy aj v Čechách.[41]

Nechceme však tvrdiť, že toto rozprávanie sa vyskytuje len u Poliakov, Slovákov a Čechov. Ale pokiaľ ide o ďalšie humoristické rozprávanie, to je podľa doterajších výskumov[42] zistiteľné práve len u týchto troch národov, a to zvlášť preto, že je vybudované na jazykových zvláštnostiach, resp. na slovanských vlastných menách: Pikula (Matula, Mikula) závidí svojmu susedovi Sekulovi, že farár v kostole chváli len jeho, keď spieva „in saecula saeculorum"; podplatí farára a žiada od neho, aby spieval „in pikula pikulorum". Toto humoristické rozprávanie má v poľskom katalógu číslo 1831 C a najprv bolo známe okrem Poliakov len u Čechov; dosiaľ neuverejnené slovenské znenie nachádzame v archíve Matice slovenskej v Martine.[43]

Súvislosti s humoristickými rozprávaniami susedných národov nie sú vždy celkom pevné, ale neraz voľné, často latentné, takže niekedy už plným právom nemožno hovoriť o variantoch. Dosiaľ sa podarilo zachytiť mnoho tragikomických príbehov, ktoré rozprávajú o zabíjaní dobytka. Ťažko rozhodnúť, nakoľko tieto humoristické rozprávania geneticky súvisia, pretože mohli tiež vzniknúť nezávisle od seba na základe analogických životných situácií a v tomto prípade patria už vlastne do štvrtej skupiny. Jeden takýto príbeh o nehodách pri zabíjaní dobytka rozpráva, ako strýc namiesto kravy „zabil almariju"; od tých čias sa hovorí, že Lutišania na hody zabíjajú almariju.[44] Určitú analógiu možno vidieť

---

[36] *SER,* č. 182. Porov. najmä staršie znenie so širšou tematickou výstavbou u cit. Polívku V, 44.

[37] C. d. P. Sobotku, 23 a 212.

[38] C. d. J. Krzyżanowského, typ 1248, 1250, 1235.

[39] C. d. P. Sobotku, 263.

[40] *SER,* č. 319.

[41] Nachádza sa medziiným v rukopisnej zbierke štylizovaných ľudových rozprávaní z Krkonoš od Josefa Horáka.

[42] Jaromír Jech, *K otázce slovanských povídkových látek a jejich redakcí.* Československé přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů, Praha 1968, 418—419. Tam aj odkazy na ďalšiu literatúru.

[43] Rukopisná zbierka Fraňa Šujanského z konca minulého storočia, sign. C V, č. 497 v Literárnom archíve Matice slovenskej v Martine. Pozri tiež môj príspevok *K hlavným úlohám súčasného štúdia slovenskej ľudovej rozprávky,* Slovenský národopis 17, 1969, 347—353.

[44] *SER,* č. 431.

v maďarskom rozprávaní, v ktorom Cigán namiesto jahňaťa zabíja babičku.[45] Medzi českými podaniami nachádzame dve, v ktorých sa nepodarilo zabiť prasa, ale nedorozumením poraniť otca, švagra alebo dcéru.[46] Základná schéma je vo všetkých textoch rovnaká, ale jej vývojom a konkretizáciou vznikajú veľmi odlišné rozprávania.

Priame varianty sa nám nepodarí nájsť ani pre mnohé humoristické rozprávania o Cigánoch, hoci práve táto skupina je u mnohých národov neobyčajne obľúbená. Neraz možno určiť len cyklus, ku ktorému ten-ktorý príbeh patrí. Veľmi často sa v slovenských humoristických rozprávaniach hovorí aj o farároch, a to najmä o spovedi Cigána. V medzinárodných súvislostiach možno tieto príbehy zaradiť niekde medzi čísla 1800—1809, avšak len veľmi ťažko sa možno rozhodnúť pre jedno číslo s eventuálnymi ďalšími označeniami (písmená alebo hviezdičky), ako napr. v epizóde, kde sa Cigán má zo svoje hriechy modliť stokrát Zdravas; niekoľkonásobným opakovaním toho istého pozdravu nahnevá farára, a tak ho presvedčí, že by sa to ani Pánu Bohu nevidelo, keby mal stokrát počuť jednu a tú istú modlitbu.[47]

Mnohokrát rozvíja humoristické rozprávanie síce všeobecne rozšírený motív, ale pre presné určenie príbehu nemáme nijakú oporu v katalógoch. Znovu uveďme jeden príklad: Motív o sluhovi, ktorý zje tak mnoho, že nie je ho možné nasýtiť, dostáva v jednom podaní o farárovi podobu, ktorá nám je z iných krajín dosiaľ neznáma: Sluha vysvetľuje, že jednotlivé jedlá robia v jeho bruchu miesto novému chodu práve tak ako ľudia farárovi v preplnenom kostole.[48]

Tradičná základňa nám dovoľuje teda v určitom stupni ešte odkryť medzinárodné príbuznosti alebo odlišnosti. Oveľa obťažnejšie je to s textami, ktoré sa spájajú s prítomnosťou alebo s vecami známymi nie viac storočí. Medzi slovenskými miestami, ktorým sa pripisujú kocúrkovské príbehy, sme menovali aj obec Maríkovú. V jednej z mnohých anekdot ide raz Maríkovec na bicykli, zrazí sa s autom, bicykel sa úplne rozbíje, na aute vznikne len nepatrná škoda, ale Maríkovec napriek tomu volá na vodiča auta: „To som ti ale dal!"[49]

Čím viac sa humoristické rozprávania zakladajú na špecifických črtách národného jazyka, tým menšie sú možnosti, že sa objavia aj inde, i keď nemožno zabudnúť, že u iných národov sa dajú nájsť také ekvivalenty ako východiskový bod, ktoré nespočívajú na jazykových výrazových prostriedkoch. Obyvatelia často označujú svojich susedov z inej dediny prezývkou. To je všeobecný, medzinárodný zjav. Špecifický znak však vyplýva zo zvláštností jazyka. Obyvatelia Terchovej majú napríklad prezývku „Sučkania". Pre toto hanlivé pomenovanie je takéto vysvetlenie: V Terchovej mali chytiť vlka, to sa im však nepo-

---

[45] Kovács — Maróti, MNK 1281 I*.

[46] Monografia *Kladensko;* Praha 1959, 138, 207—208. — Karel Fojtík — Oldřich Sirovátka, *Veselosti* nikdy dosti, Brno 1956, 113 a 191.

[47] *SER,* č. 275.

[48] Tamtiež, č. 277.

[49] Tamtiež, pod č. 386 obidve anekdoty.

darilo. Preto, aby dostali mzdu, odrali suku a odovzdali kožu v nádeji, že sa na ich podvod nepríde.[50]

Môžeme príklady prináležajúce do štvrtej vrstvy kvalifikovať ako výraz národných čŕt slovenských ľudových rozprávok? Vôbec nie. Chceme len povedať, že nám stále chýbajú doklady, ktoré by nás viedli k ďalším záverom. A tu sa už dostávame vlastne k zmyslu nášho príspevku. Chceme na základe slovenských humoristických rozprávaní zdôrazniť to isté, čo zvlášť v poslednom čase častejšie bolo zistené[51] a čo sme už sami naznačili: Materiál k štúdiu humoristických rozprávaní sa nenachádza v uspokojivom stave. Nejde len o to, aby sa doplnila zásobnica variantov uvedených u Aarneho-Thompsona o údaje zo všetkých krajín, ale aby tam boli zaradené nové typy s novými číslami, alebo dokonca aby bol vypracovaný nový systém. Až odstránenie podstatných medzier nám umožní rozhodnúť s väčšou pravdepodobnosťou, nakoľko môžeme hovoriť o národných črtách humoristických rozprávaní z hľadiska látkového. Na druhej strane môžu mnohé typy, zvlášť tie, ktoré sa vzťahujú na súvislé teritóriá a zároveň na niekoľké národy, inšpirovať k štúdiu stále málo prebádanej oblasti v rámci medzinárodných čŕt ľudovej slovesnosti — k štúdiu interetnických vzťahov. Pre našu vlastnú bádateľskú prácu na Slovensku vyplývajú z toho hlavné, na seba nadväzujúce smery našej práce: Neustávať v terénnej, zberateľskej práci ani v zaregistrovávaní príslušných dosiaľ nepovšimnutých látok z literatúry a z archívov, získať vyčerpávajúci prehľad o našich humoristických rozprávaniach v podobe katalógu a zároveň nezabúdať na riešenie základných teoretických otázok i v tejto oblasti ľudovej prózy.

SLOWAKISCHE VOLKSSCHWÄNKE UND IHRE INTERNATIONALEN BEZIEHUNGEN

Zusammenfassung

Das verflossene Vierteljahrhundert zeitigte auch in der Slowakei ein ungewöhnliches Interesse für alle Äußerungen der Volkskunst im weitesten Sinne des Wortes. Im Bereich der Volkschichtung richtete sich das Interesse neben der textlichen Seite des Volksliedes am markantesten auf die Prosafolklore. In internationalen Zusammenhängen betrachtet geriet gerade die volkstümliche Prosaerzählung in den Brennpunkt der allgemeinen Aufmerksamkeit, denn Volkserzählung ist mehr als irgend eine andere Gattung der Volkskultur international. Die internationalen Veranstaltungen in Kiel und Kopenhagen, in Paris, Antwerpen, Budapest, Athen, Prag, Würzburg und Bukarest haben zweifellos auch die Entwicklung der wissenschaftlichen Forschung in den betreffenden Staaten nachhaltig gefördert. Neben dem Volksmärchen widmet man vor allem der Sage große Aufmerksamkeit (Antwerpen, Budapest). Während das Studium der Volkssage vom Aspekt der internationalen Zusammenarbeit auf einem toten Punkt angelangt ist, hat es den Anschein, als ob die internationale Zusammenarbeit beim Studium der Volksschvänke positivere Ergebnisse

---

[50] Tamtiež, č. 438.

[51] Medziiným aj na uvedenej konferencii ISFNR usporiadanej vo Würzburgu v dňoch 29. a 30. septembra 1967.

zeitigen könnte. Diese Kooperation ist besonders deshalb dringend erforderlich, weil man viele Erzählungen nicht in den internationale Katalog Aarne-Thompsons einreihen kann, obwohl dieser Katalog in seiner letzten Ausgabe gerade um die humoristische Prosa erweitert wurde und obwohl diese Erzählungen weit und breit bekannt sind. Ein anschauliches Beispiel ist der Teilkatalog ungarischer Schildbürgerstreiche von Ágnesz Kovács.

Die theoretische Bearbeitung der Schwänke ist in der Slowakei noch ein fast unerforschtes Gebiet. Dies beweist auch die terminologische Ungeklärtheit mancher Begriffe. Der bisher in der Slowakei übliche Terminus „humoristisches Märchen" entspricht nicht, denn das humoristische Märchen als solches kann keine selbständige Gattung bilden, sondern ist nur eine Schattierung innerhalb verschiedener Märchengattungen. In diesem Zusammenhang schlägt die Autorin mehrere Benennungen vor, von denen manche als folkloristischer Fachausdruck verwendet werden könnte. Bei der Bezeichnung „Anekdote" wird man nichts ändern müssen, denn ähnlich wie anderswo versteht man auch in der Slowakei unter diesem Begriff eine sehr kurze Prosaformation, zumeist monoepisodisch und in einer markanten Pointe endend. In der Regel wird nicht mehr unterschieden, auf wen sie sich bezieht, ob auf verschiedene Persönlichkeiten oder auf unbenannte Gestalten. Darin besteht der Unterschied zwischen der slowakischen Auffassung und der Definition dieses Begriffs in der deutschen Folkloristik, wo man besonders im Zusammenhang mit bekannten Persönlichkeiten von einer Anekdote spricht, während eine ebenso lapidar aufgebaute Erzählung über eine unbenannte Gestalt als Witz bezeichnet wird.

Im folgenden beschäftigt sich die Autorin mit Fragen des Zusammenhanges zwischen slowakischen Schwänken und ihren Parallelen bei anderen Völkern. Die angeführten typischen Beispiele illustrieren die spezifischen Züge der slowakischen Schwänke vor allem in zwei Richtungen:

1. Sie zeigen ihre Ortsgebundenheit, d. h. wie eine humoristische Begebenheit an eine bestimmte Lokalität gebunden sein kann. Im Bereich der slowakischen Schwänke äußert sich diese Ortsgebundenheit auch in anderer Form, z. B. im Zusammenhang mit sozialen und ethnischen Gruppen in der Slowakei.

2. Sie beweisen, daß äußerlich verwandte Typen im Bezug auf die Verbreitung den verschiedensten Schichten angehören können.

Zusammenfassend kann gesagt werden, daß die Begebenheiten folgende Schichten dokumentieren: a) allgemiene, fast in der ganzen Welt vorkommende Schwänke, b) ziemlich seltene, aber bei Aarne-Thompson noch registrierte Schwänke, c) internationale, aber bei Aarne-Thompson fehlende Schwänke, die sich nur in den Katalogen der betreffenden Völker vorfinden, d) Schwänke, deren Vorkommen sich nur auf ein bestimmtes Gebiet beschränkt.

In ihren weiteren Ausführungen orientiert sich die Verfasserin nur auf die zweite, dritte und vierte Schicht, um so einige nicht sehr bekannte slowakische Schwänke zu illustrieren, damit man sich eine allgemeine Vorstellung von den slowakischen Varianten machen könne, die ebenso wie die Varianten aller slowakischer Märchen im internationalen Katalog Aarne-Thompsons keinen Platz mehr fanden. Auf Grund dieser Zusammenhänge gelangt die Autorin zu einem Resultat, das eigentlich das Ziel ihres Beitrags war. Am Beispiel der slowakischen Schwänke wollte sie nämlich dasselbe erläutern, was in der letzten Zeit unter anderem auch auf der Tagung des ISFNR in Würzburg 1967 festgestellt worden war: daß sich nämlich das Material zum Studium der Schwänke in einem keineswegs befriedigenden Zustand befindet. Es handelt sich nicht nur darum, daß das Repertoire der bei Aarne-Thompson angeführten Varianten um weitere Daten aus allen Ländern ergänzt werden sollte, sondern darum, daß neue Typen mit neuen Nummern in dieses Verzeichnis eingereiht werden sollten oder daß sogar ein völlig neues System ausgearbeitet werden sollte. Erst dann wird man entscheiden können, inwieweit man von nationalen Zügen der Schwänke vom stofflichen Gesichtspunkt aus sprechen kann. Andererseits wiederum könnten viele Typen, besonders solche, die sich auf zusammenhängende Territorien und zugleich auf mehrere Völker beziehen, zum Studium eines immer noch unzureichend erforschten Gebietes anregen, nämlich zur Erforschung der interethnischen Beziehungen.

СЛОВАЦКАЯ ЭТНОГРАФИЯ
Журнал Словацкой Академии Наук
Год издания XIX, 1971, № 2.
Издается четыре раза в год
Издательство Словацкой Академии Наук
Редакторы Д-р Божена Филова и Павол Стано
Адрес редакции Братислава, Клеменсова 27

SLOWAKISCHE VOLKSKUNDE
Zeitschrift der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Jahrgang XIX, 1971, Nr. 2. Erscheint viermal im Jahre
Herausgegeben vom Verlag der Slowakischen Akademie der Wissenschaften
Redakteure Dr. Božena Filová und Pavol Stano
Redaktion Bratislava, Klemensova 27

SLOVAK ETHNOGRAPHY
Journal of the Slovak Academy of Sciences
Volume XIX, 1971, No. 2.
Published quarterly by the Slovak Academy of Sciences
Managing Editors Dr. Božena Filová and Pavol Stano
Editor Bratislava, Klemensova 27, Czechoslovakia

L'ETHNOGRAPHIE SLOVAQUE
revue de l'Académie slovaque des sciences
Anne XIX, 1971, No. 2. Parait quatre fois par an
Aux Editions de l'Académie slovaque des sciences
Rédacteurs: Dr. Božena Filová et Pavol Stano
Rédaction Bratislava, Klemensova 27

SLOVENSKÝ NÁRODOPIS
Časopis Slovenskej akadémie vied
Ročník XIX, 1971, číslo 2. — Vychádza štyri razy do roka
Vydáva Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

Hlavná redaktorka Dr. Božena Filová

Výkonný redaktor Pavol Stano

Redakčná rada: prof. Dr. Rudolf Bednárik, Dr. Soňa Burlasová, Dr. Emília Horváthová, Dr. Soňa Kovačevičová, Dr. Jaroslav Kramařík, Dr. Michal Markuš, doc. Dr. Ján Michálek, Dr. Ján Mjartan, Dr. Štefan Mruškovič, Dr. Viera Nosáľová, prof. Dr. Ján Podolák

Technická redaktorka Jaroslava Macherová

Redakcia: Bratislava, Klemensova 27

Vytlačili Tlačiarne Slovenského národného povstania, n. p., Martin
Jednotlivé číslo Kčs 20,—, celoročné predplatné Kčs 80,—
Výmer PIO 2385/49-III/2

Rozširuje Poštová novinová služba, objednávky a predplatné prijíma PNS — ústredná expedícia tlače, administrácia odbornej tlače, Gottwaldovo nám. 48, Bratislava. Možno objednať aj na každej pošte alebo u doručovateľa. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — ústredná expedícia tlače, Bratislava, Gottwaldovo nám. 48/VII

© *by Vydavateľstva Slovenskej akadémie vied 1971*